

τὰ μὲν ὡς ποιήματά φησιν ἐκ βουλήσεως γεγονέναι, ὁ δὲ υἱὸς ὡς αὐτὸς ὢν ἢ βούλησις ἦν αἰδίως ἐν τῷ πατρὶ. Τοσοῦτον ἀπεῖχε δύναμιν τινα πνευστικὴν τὴν βούλησιν ἐννοεῖν αὐτὸς ὁ τὸν υἱὸν βούλησιν τοῦ πατρὸς λέγων, ὡς Αὐγουστῖνος ἄλλον τρόπον τὸ
 5 Πνεῦμα, ἄλλοι δὲ τὸν πατέρα, ὡς ὁ αὐτὸς φησι. Τινὲς δὲ, ἵνα μὴ υἱὸν τῆς βουλῆς ἢ τῆς θελήσεως τοῦ θεοῦ λέγοιεν τὸν μονογενῆ Λόγον, αὐτὸν τὸν πατέρα τὴν βουλήν ἢ τὴν θέλησιν εἰρήκασιν εἶναι. Εἰ δ' ἄρα δύναμιν τινα τὴν βούλησιν θείῃ τις ἐν πατρὶ καὶ ἐνέργειαν, ἢ αὐτὴ ἐστὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ Πνεύματος βούλησις.
 10 Καὶ ἀρχὴ τῆς τῶν κτισμάτων προόδου νοουμένη οὕτως ἐστὶ.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Φανερόν οὖν, φησὶν, ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ὁ πατήρ πηγαία θεότης καὶ μόνος αἴτιος καὶ πηγὴ μόνη τῆς ὑπερουσίου θεότητος καὶ μόνος γεννήτωρ ἅμα καὶ προβολεύς.

15

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Φεῦ τῆς κακουργίας. Καὶ ποῦ τῶν θεολογικῶν βιβλίων ταῦθ' οὕτω κείμενα εὔρηκας, ἄνθρωπε, ἢ ποῦ σοι ταῦτα ἔξεστι μεταπλάττειν προσθήκαις τε καὶ ὑφαιρέσεσιν; Οὕτω γὰρ ἂν οὐ μόνον τὰ τῆς παρούσης θεολογίας, ἀλλὰ καὶ πᾶσα γραφὴ καὶ πᾶν πρό-
 20 βλημα εἰς τούναντίον ἂν μετασταλή, ὅρου τινὸς ἔξωθεν μεσεμβολήσαντος. Δύναται γὰρ οὐ μόνον λέξις, ἀλλὰ συλλαβὴ καὶ προσφῶδία τοῦλάχιστον εἰς ἐναντίαν εὐνοίαν μεθαρμόσαι τὸν λόγον. Ἴσμεν ἴσως καὶ ἡμεῖς τὸν ἱερόν Διονύσιον λέγοντα, ὅτι πηγαία θεότης ὁ πατήρ καὶ μόνη πηγὴ, ἵνα καθάπερ εἷς ἐστὶν ὁ πατήρ,

1. ποιήματά φησιν ἔγραψα: ποιήματα φησὶν ΔΜ 8. τις Μ: τις Δ 9. αὐτὴ ἐστὶ Μ: αὐτὴ ἐστὶ Δ 12. φησὶν Μ: φησὶ Δ (καὶ 24). πηγαία Μ: πηγαῖα Δ 13. μόνος αἴτιος σ. 113, 11: μόνον αἰτία ΔΜ πηγὴ μόνη σ. 113, 11: μόνη πηγὴ 21-22. προσφῶδία Μ: προσοδιά Δ 24 ἐστὶν Μ: ἐστὶν Δ

οὕτω καὶ ἐνὶ αὐτῷ δείξει προσήκουσαν τὴν τῶν συμφυῶν προσώ-
πων ἀνάδυσιν καὶ μηδενὶ ἑτέρῳ τῶν θείων προσώπων ἐφαρμόση
τὸ τῆς αἰτίας, ὡςπερ οὖν οὐδὲ τὸ τῆς πατρότητος ὄνομα. Σὺ δὲ
μεταξὺ τοῖν δυοῖν τούτοιν ῥητοῖν κακούργως τὸ μόνον αἴτιον προσ-
έθηκας. Πρὸς τοῦ τῶν θεολόγων τοῦτο λαβῶν; Οἶδαμεν τὸν ἐκ 5
Δαμασκοῦ τρανῶς οὕτως εἰπόντα Μόνος αἴτιος ὁ πατήρ. Ἄλλ'
οὐκ ἀρέσκει σοι τοῦτο, οὐδὲ συμβαίνει σοι τῷ σκοπῷ. Ἐνθεν τοι
καὶ κακουργήσας αὐτὸ ἐκατέρωθεν τὰ τοῦ Διονυσίου τέταχας, ἵνα
κάκεῖνα τῆς κακουργίας μετάσχοιεν καὶ πρὸς ἄλλον τινὰ μεταπέ-
σοιεν νοῦν, ὡς μὴ τοῦ οἰκείου, ὡς ἴσως αὐτὸς ἀξιοῖς, ὑγιαίνοντος. 10
Τί δέ σοι καὶ βούλεται τὸ Μόνος αἴτιος ὁ πατήρ; Ἴν' ἴσως νοη-
θεῖη Ὁ γὰρ υἱὸς αἴτιος καὶ αἰτιατός;

Εἶτ' οὐκ εὐλαβῆ τὸν ἐν θεολόγοις γρηγοροῦντα, καινὴν μίξιν
λέγοντα τὸ αἰτιατοαἴτιον, ἀλλὰ καὶ Μόνος γεννήτωρ ἅμα καὶ προ-
βολεὺς; Ἴσως ὅπερ ὑφείλου ἀπὸ τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐδωρήσω τοῖς 15
τοῦ Γρηγορίου, λέγω τὸ Μόνος. Καὶ τὸ ἅμα δὲ προσέθηκας, συ-
καφαντῶν τὸν Θεολόγον καὶ, κατὰ τὴν σιπύαν τὸ μέλαν ἐμῶν, τὸ
καθαρὸν τῆς θεολογίας συνθολοῖς, ἵνα λάθης διαδράς. Ἄλλὰ φω-
ράσωμεν ἡμεῖς σοι τὸ σόφισμα.

Γρηγόριος γὰρ ὁ μακάριος, ὡςπερ ὀριζόμενος τὰ θεῖα πρόσωπα 20
τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κατ' αὐτὸν ἢ θεότης, Τοῦτό
ἐστι, φησὶν, ἡμῖν ὁ πατήρ, ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὁ μὲν
γεννήτωρ καὶ προβολεὺς, τῶν δὲ τὸ μὲν γέννημα, τὸ δὲ πρόβλη-
μα. Ὁ δὲ καὶ ἀλλαχοῦ σαφέστερον εἰρήκει λέγων Διὰ τοῦτο ἐπὶ
τῶν ἡμετέρων ὄρων ἰστάμενοι τὸ ἀγέννητον εἰσάγομεν καὶ τὸ 25
γεννητὸν καὶ τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον.

Ἄλλ' αὐτὸς τῶν τοιούτων ὄρων καταγνοὺς, θεολογικώτερος
ὢν τυχόν, ἕτερον ἀντεισῆξας ὄρον εἰπὼν Ὁ πατήρ μόνος γεννή-

2. ἀνάδυσιν M: ἀνάδοσιν Δ 5. πρὸς τοῦ Δ: πρὸς του M
7. ἐνθεν M: ἐνθέν Δ 11. Μόνος ἔγραψα: μόνον ΔM
14 μόνος M: μόνως Δ 17 μέλαν M: μέλλαν Δ 18. δια-
δράς M: διαδράς Δ 21 (καὶ κατωτέρω). κατ' M: κάτ' Δ 28. τυ-
χὸν ἔγραψα: τυχῶν ΔM ἀντεισῆξας M: ἀντεισήξας Δ

τωρ ἅμα καὶ προβολεὺς, ἔν' εἶη ἴσως νοούμενον Ὁ γὰρ υἱὸς προβολεὺς, εἰ καὶ μὴ γεννήτωρ.

Ἄλλ' εὐσεβοῦς ἐστὶ διανοίας τὰ ἀποσιωπηθέντα ἐν ταῖς ἀγίαις Γραφαῖς εὐλαβεῖσθαι ἐπιφημιζεῖν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Οὐκ ἀκούεις δὲ καὶ τοῦ Κυρίλλου λέγοντος Μὴ μέταιρε ὄρια αἰώνια ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου; οὐ γὰρ ἤσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ καὶ σὺ τοὺς ἐκ τῶν πατέρων πεπηγότας ὄρους κινεῖς καὶ ἄλλα παρὰ τὸν σκοπὸν ἐκείνων νομοθετεῖς, οὐκ εὐδὴλον, ὅτι οὐκ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος λαλεῖς;

Ἡμεῖς τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκείνου τεθέντα ὄρον οὐ μετακινούμεν, ἀλλὰ τὸν πατέρα γεννητὸν ὄντα πιστεύομεν, γεννήτορα τοῦ υἱοῦ καὶ προβολέα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸν δὲ υἱὸν γεννητὸν ἐκ πατρὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορευτὸν καὶ αὐτὸ ἐκ πατρὸς, ὡς ἐκεῖνος ὠρίσατο, ἀπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου διδαχθεῖς· ἐπάγει γὰρ, ὡς πού φησιν αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος. Τούτοις συνάδει καὶ ὁ τῶν Νυσσαέων λέγων Ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς, ἐξ οὗπερ ὁ υἱὸς γεννᾶται καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται· διὸ καὶ κυρίως τὸν ἕνα αἷτιον μετὰ τῶν αὐτοῦ αἰτιατῶν ἕνα θεὸν φάμεν τεθαρρηκότως, καὶ οὐκ εἶπε μετὰ τοῦ συναιτίου καὶ τοῦ αἰτιατοῦ, οὐδ' ἄλλο τι τῶν τοιούτων.

Προβολέα γὰρ τὸν υἱὸν οὐδενὸς τῶν ἁγίων ἠκούσαμεν λέγοντος, οὐδὲ συναιτίον οὐδὲ αἰτιατοαἷτιον, οὐδ' ἀρχὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὐδέ τι τῶν ὁμοίων. Ἀποφάσκει δὲ μᾶλλον τὰ τοιαῦτα ἀπ' αὐτοῦ, λέγοντες Ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν, καὶ τὸν υἱὸν οὐ λέγομεν αἷτιον, καὶ Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ πλὴν τῆς αἰτίας. Σὺ δὲ ταῦτα προϊῶν ἀναιρήσεις δι' ὧν προσθήσεις· οὐ γὰρ δύναται ταῦτα σὺν ἐκείνοις σώζεσθαι.

3. ἐστὶ M: ἐστὶ Δ 15. ὡς πού φησιν M: ὡς πού φησὶν Δ

22. αἰτιατοαἷτιον Δ: αἰτιατοκίτιον M 23. ὁμοίων ἔγραψα: ὁμοίως ΔM

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

τῷ μόνον αὐτὸν ἐν τοῖς θείοις εἶναι τὸν μόνον παράγοντα. Αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶν ὁ παράγων ταῖς εἰρημέναις δυνάμεσιν ὡς πηγὴ καὶ ἀρχὴ καὶ αἰτία καὶ ὃ τι ἂν εἴποι τις τῶν ὁμοίων.

ΑΓΓΑΛΙΑΝΟΣ

5

Ὁ δὲ υἱὸς, ὡς βέλτιστε, ποίαις ἄλλαις δυνάμεσι παράγων τὸ Πνεῦμα, ὡς σὺ φῆς; Εἰ μὲν γὰρ ἄλλαις δυνάμεσι, καὶ ἄλλως ἐστὶν ἀρχὴ καὶ αἰτία ὁ υἱὸς πρὸς τῷ καὶ ἑτέρας αἰτίας μετεσχηκέναι κατὰ τὴν σὴν θέσιν· ὥστε καὶ τυφλῷ δῆλη ἡ δυαρχία. Εἰ δὲ τῆς αὐτῆς ἐστὶν οὐσίας, ὡς καὶ σὺ προῖων ἐρεῖς, ὥσπερ ἐν 10 συναισθήσει τῆς βλασφημίας γεγονῶς, καὶ τὰς δυνάμεις ταύτας κοινὰς ἀπεργάση πατρὶ καὶ υἱῷ, ὥσπερ ἐξόν σοι πάντα ποιεῖν καὶ μετασκευάζειν, τί καταψεύδη σαυτοῦ καὶ τῶν ἁγίων νῦν; Ἡ δοκεῖς λήσων ἡμᾶς τὸν κτύπον μόνον πραγματευόμενος τῷ δοκεῖν τοῖς ἀπλουστέροις σωφρονεῖν καὶ τῶν ἁγίων ἐξέχεσθαι, μηδὲν δὲ 15 ὑγιᾶς φρονῶν;

Πῶς γὰρ ἔσται μόνος, εἰ μετὰ τοῦ υἱοῦ; Εἰ δὲ ταῖς δυνάμεσι, πῶς οἶόν τε; Ἡ γὰρ αἱ ὑποστάσεις συνειλημμένως διὰ τῶν δυνάμεων προάξουσι τὸ Πνεῦμα, καὶ οὕτως ἀναζῆ Σαβέλλιος, ἢ αἱ δυνάμεις ἔσονται ἢ αἰτία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὃ καὶ χειρόν. 20

Ἄλλὰ καὶ ἡ μηχανὴ τοῦ σοφίσματος καταγέλαστος. Μόνως γὰρ, φησὶν, ὁ πατὴρ ἐστὶν ἐν τοῖς θείοις ὁ μόνον παράγων, ἅτε τοῦ υἱοῦ κατ' αὐτὸν καὶ παράγοντος καὶ παραγομένου, ἵνα δείξη τοὺς πατέρας τοῦτο σκοποῦντας, ἐπειδὴν λέγωσιν, ὡς ὁ πατὴρ

2. αὐτὸν ἔγραψα κατὰ σ 113, 14: αὐτῶν ΔΜ 14. τῷ ἔγραψα: τὸ ΔΜ 16. φρονῶν ΜΔ: δὲν εἶνε ἀπύλυτος ἀνάγκη νὰ γραφῆ φρονεῖν 22. πατὴρ ἐστὶν Μ: πατὴρ ἐστὶν Δ 24. λέγωσιν ἔγραψα: λέγωσι Μ: λέγουσι Δ

μόνος αἰτία καὶ μόνη πηγή. Καὶ τίς οὕτως ἀπλοῦς, ὥστε ἡ τοσαύτην ἀπλότητα τῶν πατέρων καταγνώσκει ἢ, ἐκείνων οὕτω διοριζομένων, σαφῶς θέλει ἀμφισβητεῖν;

Εἰ γὰρ αὐτὸς οἶδεν, ὅτι τὸ λατινικὸν ἐκλείπει συμπέρασμα, ἂν μὴ προστεθῇ τῷ Μόνος αἰτίας καὶ Μόνη αἰτία, οὐκοῦν ἡ ἀγνοοῦντες οἱ ἅγιοι λέγειν καλῶς λέγουσιν αἰτιον μόνον τὸν πατέρα, ὄντος πῶς αἰτίου καὶ τοῦ υἱοῦ ἐν τῇ θεότητι ἕνδον, ἢ, εἰ μὴ ἠγνόουν ὅπερ οἶδεν αὐτὸς, σιγῶντες ὅπερ αὐτὸς προστίθησι, τῷ λατινικῷ συμπεράσματι καὶ κατ' αὐτὸν μάχεται.

Εἶτα καὶ λόγον ἂν εἶχεν ἡ προσθήκη τοῦ Μόνου τινὰ, εἰ τις ἦν ὁ λέγων τὸν υἱὸν παράγοντα εἶναι καὶ παραγόμενον καὶ αἰτίαν καὶ αἰτιατὸν ἢ τι τοιοῦτον. Νῦν δὲ, μηδενὸς τοῦτο λέγοντος, πῶς τολμᾷ προσθήκαις ἀρρήτοις τὸν φανερόν νοῦν μεταπλάττειν τῶν πατρικῶν ῥήσεων;

15

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Φανερόν δέ φησιν, ὅτι αἱ εἰρημέναι δύο δυνάμεις ἡ θεία οὐσία πάντως ἐστὶ καὶ τὰ ἀποδιδόμενα τῷ θεῷ, νοῦς τε καὶ βούλησις. Νοῦς δὲ ἄρα καὶ βούλησις τελειότητες.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Καὶ πόθεν ἐστὶ φανερόν καὶ τίς τῶν θεολόγων ταῦτα ἐτύπωσεν; Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐλέγχειν, ἐπειδὴ καὶ ἄλλης ἀπτεται πραγματείας, ἐάσθω τό γε νῦν· τὰ δ' ἐντεῦθεν θεωρήσωμεν.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Δυοῖν δὲ ὄντοιν τοῖν παραγομένοιιν προσώποιιν, υἱοῦ τε καὶ θείου Πνεύματος, ὁ μὲν πρῆισιν ἐκ τοῦ πατρὸς ἢ πατῆρ, διὸ καὶ πρὸς

1. μόνος ἔγραψα: μόνως ΔΜ τίς Μ: τίς Δ 8. ἠγνόουν Μ: ἠγνώουν Δ

αὐτὸν ἀναφέρεται τῇ υἰότητι· υἱὸς γὰρ πατρὸς, ὡς περ καὶ πατὴρ ὁ πατὴρ υἱοῦ λέγεται. Τὸ δ' αὖ πάλιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται οὐχ ἢ πατὴρ, ἀλλ' ἢ προβολεὺς δήπου καὶ προβάλλων καὶ πνέων καὶ ὅσα τῆς ὁμοίας ὄντα συγχάνει δυνάμεως.

ΑΓΓΛΑΙΙΑΝΟΣ

5

Ἐπειδὴ ὡς ἐν πορίσματός τάξει, καίτοι μηδαμοῦ πρότερον συμπερανώμενος, τὰς τῶν Χριστιανῶν ἀρετὰς τέθεικε, καὶ ταύτας μεθ' ὑπαλλαγῆς καὶ προσθήκης κατὰ τὸ συμφέρον αὐτῶ, ἢ, τό γε ἀληθέστερον φάναι, ἐπὶ βλάβῃ τῇ σφετέρᾳ, προσλαμβάνει, ὅτι ὁ μὲν υἱὸς πρόεισιγ ἐκ πατρὸς ἢ πατὴρ ἐκεῖνος, τὸ δὲ Πνεῦμα 10 ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς ἢ προβολεὺς ἐκεῖνος, εἰ καὶ αὐτὸς ἀφελῶς ἄλλο τι τῇ λέξει δηλοῖ, πάσχει δὲ τοιαῦτα μυρία ἐν τοῖς λόγοις ταύτοις.

Ἐἶτα ἐπάγει, ὅτι ὁ πατὴρ προεπινοεῖται τοῦ προβολέως, ἵνα καὶ τὸν υἱὸν προεπινοησόμενον δείξῃ τοῦ Πνεύματος, καὶ τού- 15 του καὶ προβολέα. Ἄλλ' οὐκ εἰ προεπινοεῖται ὁ υἱὸς τοῦ Πνεύματος, ἐξ ἀνάγκης καὶ αἰτίος· εἴη γὰρ ἂν οὕτω καὶ ὁ πατὴρ τοῦ προβολέως αἰτίος προεπινοούμενος. Εἰ δὲ καὶ ἀμυδρότερον ταῦτα διενήνοχεν ἐν πατρὶ ἢ υἱὸς καὶ Πνεῦμα τὰ προαγόμενα, οὐδὲν διαφέρει. Ἐν ὁποίῳ γὰρ γένει τιθεῖντο τῆς διακρί- 20 σεως, ὁ πατὴρ ἔσται αἰτίος τοῦ προβολέως ἐν τῷ πατρὶ. Ἄλλὰ τοῦτο ἀδύνατον· οὐκοῦν οὐδὲ ἐκεῖνο ἀναγκαῖον. Εἰ γὰρ ὁ πατὴρ προεπινοεῖται τοῦ υἱοῦ ὡς αἰτία αὐτοῦ, οὐκ ἀνάγκη καὶ τὸν υἱὸν προεπινοεῖσθαι διὰ τὴν αἰτίαν· οὐ γὰρ ἔστι τις ἀνάγκη ἢ τοῦτο ποιούσα· εἰ γὰρ ἦν, ἔγνωσαν ἂν αὐτὴν οἱ πάλαι θεολόγοι. 25

Καὶ δῆλον ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Βασιλείου, λέγοντος περὶ μὲν τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα, Ἡὼς ἂν προεπινοηθεῖη ὁ υἱὸς τῆς ἰδίας

7. τέθεικε M: τέθηκε Δ 8. αὐτῶ ἔγραψα: αὐτὸ ΔM 12 ἄλλο τι ἔγραψα: ἀλλ' ὅτι ΔM 24. ἔστι τις M: ἐστὶ τις Δ

αιτίας; περί δὲ τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸν υἱόν, οὐ τὸν αὐτὸν ἀπο-
 διδόντος λόγον. Εἰ γὰρ ἐφρόνει τοῦτο, καὶν ἔλεγεν. Ἄλλὰ τί φησι;
 Πῶς ἂν διατμηθεῖη ἡ ἄμεσος σχέσις τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα;
 Καὶ αὖθις ἐν τῇ Πρὸς τὰς κανονικὰς Ἄλλ' οὐδὲ τοῦ μονογενοῦς
 5 πρότερον, τὸ Πνεῦμα δῆλον ὅτι τὸ ἅγιον· οὐδὲν γὰρ μέσον υἱοῦ καὶ
 πατρός. Καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, δεδοικῶς τὸν πατέρα προτιμῆ-
 σαι τοῦ υἱοῦ διὰ τὴν ἀρχὴν, μὴ ἀρχὴν αὐτὸν ἐλαττόνων ἀποφή-
 νη, ἐπάγει· Θέλω, φησὶ, τὸν υἱὸν προτιμῆσαι τοῦ Πνεύματος
 ὡς υἱόν, οὐ μὲν οὖν ὡς ἀρχὴν καὶ αὐτόν. Τί γὰρ ἐκώλυεν, εἰ
 10 ἐφρόνει τοῦτο, εἰπεῖν ὡς ἀρχὴν καὶ αὐτόν μετὰ τοῦ πατρός, καὶ
 οὐκ ἐδιδάχθη τοῦτο παρὰ τοῦ πατρός; Ὅθεν δῆλον, ὅτι οὔτε αἴ-
 τιον ἐφρόνουσιν οἱ Θεολόγοι τὸν υἱόν, οὐδὲ διὰ τοῦτο ἐδόξαζον προ-
 εκφωνεῖσθαι αὐτὸν τοῦ Πνεύματος.

Ἐπεὶ δ' ἄμωσγέπως τάξιν ἔδει τινὰ ἐν τῇ ἐκφωνήσει τῶν θείων
 15 ὀνομάτων εἶναι, μᾶλλον εἰκὸς ἦν τὸν υἱὸν τοῦ Πνεύματος προτε-
 τάχθαι δι' ἄλλα τε πολλὰ καὶ διὰ τὸ τὴν κοινὴν ἀρχὴν αὐτῶν
 τῷ πρὸς τὸν υἱὸν ἀνταναφερομένῳ προσηγορεῦθαι ὀνόματι, τῷ
 πατρικῷ δῆλον ὅτι. Καὶ δῆλον ἐκ τῶν ἁγίων, ὡς υἱὸν λεγόντων,
 καὶ οὐδὲν μέσον υἱοῦ καὶ πατρός, καὶ τὰ τοιαῦτα, ὡς αἴτιον δὲ
 20 οὐδαμῶς· οὐ γὰρ ἐδόκει τοῖς ἁγίοις τοῦτο, πάντες δὲ τῷ πατρὶ
 μόνῳ τουτὶ μαρτυροῦσιν.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ὡς γοῦν τοῦ προβολέως ὁ πατήρ προεπινοεῖται, κατὰ μὲν
 τὸ αἰδίον οὐ· ἅμα γὰρ κατ' ἐκεῖνο πατήρ τε καὶ προβολεὺς, συν-
 25 αἰδίως τοιοῦτος ὢν· κατὰ δὲ τὸ δύνασθαι καὶ προάγειν· πρότερον
 γὰρ τὸν υἱὸν παράγει τοῦ Πνεύματος, ἤδη νοούμενος ὑφ' ἐστηκέ-
 ναι τῇ πρὸς τὸν υἱὸν ιδιότητι, τῇ πατρότητι· οὕτω καὶ ὁ υἱὸς αὖ
 πάλιν προεπινοεῖται τοῦ Πνεύματος.

1 - 2. ἀποδιδόντος M: ἀποδίδοντος Δ 2. τί φησι M:
 τί φησὶ Δ 12 υἱὸν M: ἡὸν Δ 17. προσηγορεῦθαι ἔγραψα:
 προσηγορεῦσθαι ΔM 23. ὡς ΔM: ὡςπερ σ. 114, 11.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Καὶ ἀπὸ ποίας ἀνάγκης ἐφάνη ἢ διὰ τίνος τῶν θεολόγων ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ πατήρ προεπινεῖται τοῦ προβολέως; Εἰ δὲ διότι ὁ υἱὸς τοῦ προβλήματος προεπινεῖται, εἰ μὴδὲ ὁ υἱὸς προεπινεῖται ἐξ ἀνάγκης ὡς αἷτιος, πῶς ἐκ τοῦ τὸν γεννήτορα προεπινεῖσθαι τοῦ προβολέως ἐξ ἀνάγκης τοῦ γεννήματος ὁ υἱὸς ἔσται αἷτιος; Τούτου γὰρ ἔνεκα τὴν τοῦ γεννήτορος πρὸς τὸν προβολέα τάξιν προὔποτίθησι, καὶ, εἰ μὴ οἶόν τε ἔστιν ἢ μίαν εἶναι τὴν προακτικὴν δύναμιν ἐν πατρὶ ἢ ἐν εἶναι τὸν γεννήτορα καὶ προβολέα διὰ τὸ προεπινεῖσθαι τὴν δύναμιν τῆς δυνάμεως, 10 ἔντεθεν καὶ ἡ προεπίνοια τῶν προϊόντων προσώπων ἀκολουθήσῃ καὶ ἡ τάξις ἢ ἐν αὐτοῖς, πῶς ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς μία ἔσται ἀρχὴ τοῦ Πνεύματος ἐν οἷς τὸ προβάλλειν καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ τὰ τοιαῦτα τὰ μὲν τοῦ προεπινεῖσθαι ἔστιν; Οὐ γὰρ ἀρνήσαιντο προεπινεῖσθαι τὴν ἐν πατρὶ δύναμιν τὴν ἐν ἀμφοῖν, εἰ γε μὴδὲ 15 τὸν πατέρα ὄλως ἀρνήσαιντο τοῦ υἱοῦ προεπινεῖσθαι.

Εἶτα, εἰ μὲν τὸ Πατήρ ὡς τὸν αἷτιον νοεῖ, προεπινεῖται μὲν τότε τοῦ προβολέως, προεπινεῖται δὲ ἄρα καὶ τοῦ γεννήτορος, ὃν τρόπον τὰ κοινότερα τῶν ἤττον κοινῶν προεπινεοῦνται ἐν τῇ τελωτέρᾳ ἐνεργείᾳ τοῦ νοῦ ἐναντίως ἢ ἐν τῇ ἀτελεστέρᾳ συμπίπτει, καὶ ἐντεθεν οὐκ ἂν εἶη τις ἀνάγκη ὥστε καὶ τὸν υἱὸν αἷτιον εἶναι τοῦ Πνεύματος. Ἄμα τε γὰρ ἔσται γεννήτωρ καὶ προβολεὺς, ὡς τὰ ἀντιδιηρημένα, καὶ ἅμα υἱὸς καὶ Πνεῦμα, οὐ διὰ τὴν τῆς αἷτίας τάξιν τοῦ υἱοῦ προθεωρουμένου τῇ ἐπινοίᾳ, ὡς ἔφημεν. Εἰ δὲ τὸ Πατήρ ὡς τὸν γεννῶντα νοεῖ, πῶς ὁ πατήρ προ- 25

8. προὔποτίθησι ἔγραψα: προὔποτίθησιν ΔΜ οἶόν τε ἔστιν Μ οἶόν τε ἔστιν Δ 14. τὰ μὲν ΔΜ: πιθανώτατα διορθωτέον 15. μὴδὲ Μ: μὴδὲ Δ 21. τις Μ: τις Δ

επινοεῖται τοῦ προβολέως; Εἰ μὲν γὰρ ἢ ὁ πατήρ πρὸς τὸν υἱὸν λέγεται, ταύτη γε καὶ ὁ προβολεὺς προεπινοεῖται τοῦ γεννήτορος, ἢ πρὸς τὸ πρόβλημα καὶ αὐτὸς λέγεται, κἀντεῦθεν οὐδεμία ἀνάγκη πρὸς τὸ τὸν υἱὸν πρότερον εἶναι, ὡς αὐτὸς ἀξιοῖ. Εἰ δὲ
 5 καὶ ὡς ἔξεις τινὲς ἢ ἐνέργειαι νοούμεναι ταῦτα ἐν πατρὶ τὴν τάξιν ἔξουσι ταύτην· προεπινοοῦνται γὰρ που ὡς εἰσιν ἐν τῷ πατρὶ τῶν ὡς πρὸς τὰ προϊόντα ἔχουσιν ἢ λέγεται· τί τούτου γένοιτ' ἂν ἀτοπώτερον; Ἄνευ γὰρ πολλῶν ἄλλων τῶν συμβαινόντων, ὡσπερ ἡ διαφορὰ τοῦ γεννᾶν καὶ προβάλλειν ἐν τῷ πατρὶ, ἐν τῷ
 10 ἀσθενεστέρῳ γένοι τῶν διακρίσεων οὔσα, καὶ κατὰ τοὺς Λατίνους ἐν τοῖς προηγουμένοις ἰσχυρότερον διαλάμπει, πραγματικῶς διακρινομένοις, οὕτω καὶ ἡ προεπίνοια οὐκ ἔτ' ἂν ἡ αὐτὴ εἴη ἐν τε γεννήτορι καὶ προβολεῖ καὶ υἱῷ καὶ πρόβληματι, ἀλλὰ πολλῶ ἔσται αὐτῇ ἐκείνης ἰσχυροτέρα, καὶ οὐκ ἔτ' ἂν εἴη προεπίνοια
 15 μᾶλλον ἢ ἄλλη τις προήγησις τῶν ἀπηγορευμένων, ἣν καὶ αὐτὸς ἔοικε βούλεσθαι. Ἡ τί βούλεται αὐτῷ, ὅτι ὁ πατήρ πρότερον παράγει τὸν υἱὸν τοῦ Πνεύματος καὶ ὅτι ὑφέστηκε τῇ πρὸς τὸν υἱὸν ιδιότητι πρὶν ἂν προβάλλῃ τὸ Πνεῦμα; Οὕτω γὰρ ἐναργῶς ἀξιοῖ. Ταῦτα δὲ τίς ἀκούσας οὐκ εὐθύς ἂν πάντας Ἀρειανούς ἐννοήσειε;
 20 Τί γὰρ ἄλλο ἐκεῖνοι ἔλεγον ἢ ὅτι ὁ θεὸς πρότερον μὲν τὸν υἱὸν, εἶτα τὸ Πνεῦμα παρήγαγεν, ἔνιοι δὲ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦτο παρήγαγεν; Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνοι χρόνῳ τὴν διαφορὰν ἐτίθουν ἀπλῶς· ἐξ αἰδίου γὰρ ἔλεγον γεγεννηῆσθαι τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα προελθεῖν οὐκ ἐν τῷ παντὶ τῷδε Ἄλλὰ τοιαύτας τινὰς προεπινοίας τιθέντες
 25 οὐκ εὐσεβῶς, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὴν κατ' οὐσίαν εἰσῆγον διαφορὰν. Ἄλλ' εἶπερ ἤδεισαν πῶς δεῖ τὴν προθεωρίαν καὶ τὴν προεπίνοιαν λέγειν καὶ πῶς τὸ προτετάχθαι καὶ ὅπως τὸ πρότερον οὐδενὶ

6. ὡς εἰσιν M: ὡς εἰσὶν Δ 7. τῶν... λέγεται ΔM: διορθωτέα
 9. γεννᾶν Δ: γεννᾶν M 13. γεννήτορι M: γενήτορι Δ 15. τις M: τις Δ
 17. ὑφέστηκε ἔγραφα: ὑφέστηκεν MΔ 18. προβάλλῃ ἔγραφα: προβάλλῃ ΔM 19. τίς M: τίς Δ 20. τί M: τί Δ
 23. γεγεννηῆσθαι M: γεγενῆσθαι Δ 26. ἤδεισαν M: εἶδονσαν Δ

τρόπῳ ἐστὶν ἀληθῶς οὔτε νοεῖν, οὔτε λέγειν ἐπὶ τῶν θείων, οὐκ ἂν εἰς τοιαύτας φλυαρίας ἐξώκειλαν. Πῶς δὲ καὶ οὐκ ἄνοια πολλή τι τῶν ἐν τῷ ἀγεννήτῳ, οἷον τὸ προβάλλειν ὕστερον εἶναι λέγειν τῶν ἐκ τοῦ ἀγεννήτου τινός; Ἔστω γάρ, ὅτι ὁ γεννήτωρ τοῦ προβολέως προεπινοεῖται· ἀλλ' οὐχ ὁ γε υἱὸς διὰ τοῦτο τοῦ προβολέως, ἐν' ἣ ὁ προβολεὺς ἢ τὸ προβάλλειν κοινὸν πατρὶ καὶ υἱῷ, ἀλλὰ μᾶλλον ἄμφω τὰς αἰτίας, εἰ καὶ δοίημεν ἐν ἑαυταῖς ἔχειν τάξιν τινά, ἢ τοιάσδε αἰτίας μόνον προεπινοεῖσθαι τῶν αἰτιατῶν εὐλογον ἂν εἶη μᾶλλον, ἀπὸ τῆς τῶν κατ' αὐτὰς προαγομένων προσώπων τάξεως λαμβανόντων ἡμῶν τὴν περὶ αὐτῶν ἐπίνοιαν ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν, ἐκεῖ δὲ μηδεμίαν ἀνάγκην εἶναι πιστεύειν τοῦ ἔχειν οὕτως, ὡς ἢ ἡμετέρα προὑποτίθησι ἐπίνοια· ἄρρητος γὰρ καὶ ἀνεπνόητος ὁ τρόπος καὶ ἡ τάξις τῶν θείων ἐκείνων προόδων τῶν θεολόγων λεγόντων ἀκούομεν, καὶ τὸ περὶ τούτων ζητεῖν αἰρετικῶν εἶναι ἢ 5' τῶν οἰκουμενικῶν ἀπεφήνατο. Τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ τῆς Ἀρείου καὶ Εὐνομίου φρενοβλαβείας οὐ μετασχίσομεν. Καὶ γὰρ αὐτὸς Εὐνόμιος, ἐκ τοιούτων τινῶν προεπινοιῶν κακῶς τιθεμένων ὥσπερ ἀφορμῶν ὀρμώμενος, τὴν κατὰ τὸν τῆς αἰτίας λόγον καὶ τρόπον τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἐν ἐνότητι φύσεως διακρισιν εἰς τὴν ἐν τῇ φύσει διαφορὰν μετέφερε καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ λόγου τῆς αἰτίας προθεωρίας καὶ προαριθμήσεις, αἱ τὸ ἀσύγχυτον ἐργάζονται τῶν ὑποστάσεων, ὑπερθέσεις καὶ ὑφέσεις ἀξιωματῶν καὶ φύσεων ἐπισφαλῶς ἔλεγε, καὶ βαθμούς τινας φύσεων συνετίθει ὡς ἀξιωματῶν ἢ προόδων ἕτεροι. Ὁν ἀπορραπίζων ὁ Νύσσης Γρηγόριος φησὶν « Εἰ μὲν τινὰ χρονικὴν ἔμφασιν ὑπερετίθει τῆς τοῦ μονογενοῦς ὑποστάσεως ὁ τὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ μόνῳ τῷ τῆς αἰτίας λόγῳ προθεωρῶν, εἰκότως ἂν ὁ τῆς ἀϊδιότητος ἡμῖν περὶ υἱοῦ λόγος ἐκινδυνεύετο ». Εἶτα ἐπάγει· « Ὁ δὲ αὐτὸς ἡμῖν καὶ περὶ τοῦ Πνεύματος λόγος, ἐν μόνῃ τῇ τάξει τὴν διαφορὰν ἔχων·

3. τι M: τί Δ τὸ προβάλλειν ἔγραψα: τῷ προβάλλειν ΔM

13. ἀνεπνόητος ἔγραψα: ἀνεπνόητος ΔM 16. μετασχίσομεν M: μετασχίσωμεν Δ 19. ἐν M: ἐν Δ 23. καὶ βαθμούς ἔγραψα: βαθμούς ΔM

ὡς γὰρ συνάπτεται τῷ πατρὶ ὁ υἱὸς καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶναι ἔχων
 οὐχ ὑστερίζει κατὰ τὴν ὑπαρξιν, οὕτω πάλιν καὶ τοῦ μονογενοῦς
 ἔχεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπινοία μόνη κατὰ τὸν τῆς αἰτίας λόγον
 προθεωρουμένου τῆς τοῦ Πνεύματος ὑποστάσεως, ὥστε, τοῦ λόγου
 5 τῆς αἰτίας ὑπεξηρημένου, ἐν μηδενὶ τὴν ἁγίαν Τριάδα πρὸς ἑαυ-
 τὴν ἀσύμφωνον ἔχειν. Τὰ γοῦν ** τὸν ἐν ἐκάστῳ τῶν προσώπων
 λόγον τῆς αἰτίας μόνον προθεωροῦνται τῇ ἐπινοίᾳ, καὶ προλέγε-
 ται τὰ θεῖα πρόσωπα. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ διδοὺς τὰς ιδιότητας αἷς
 διακρίνονται, ἢ τοῦτ' αὐτὸ τὸ λαμβάνειν ἐκ τοῦ πατρὸς πάντα μετὰ
 10 τῆς φύσεως, τοῦτέστιν ἢ πρὸς αὐτὸν ιδιότης αὐτοῖς τῆς ἀρρήτου
 τῶν τρόπων διαφορᾶς, καὶ αὐτὰ διακρινοῦσης ἀλλήλων. Καὶ ὁ
 μὲν πατὴρ τῶν ἐξ αὐτοῦ διακρίνεται κατὰ τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν,
 ὡς ὁ αὐτὸς Γρηγόριος ἀξιοῖ λέγων Τὴν κατὰ τὸ αἴτιον καὶ αἰτια-
 τὸν διαφορὰν οὐκ ἀρνούμεθα, ἐν ᾧ μόνῳ διακρίνεσθαι τὸ ἕτερον
 15 τοῦ ἑτέρου καταλαμβάνειν, ἀλλὰ τὸ ἐκ τοῦ αἰτίου ἄλλη τινὶ δια-
 φορᾷ καὶ οὐ τῇ αὐτῇ διακρίνεται. Ἄλλην γάρ, φησι, διαφορὰν
 ἐννοοῦμεν, ἣν ἐνταῦθα λόγον φησὶ τῆς αἰτίας. Ὡς συμφώνως
 φθάσας ἔφη καὶ ὁ Ἰουστίνος Ὡς ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ πατρὸς, οὕτω
 καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς πλήν γε διὰ τοῦ τρόπου
 20 τῆς ὑπάρξεως ἐγγίνεται τῷ ἡμετέρῳ νοτὶ ἢ προεπίνοια ἢ προθεω-
 ρεῖ τὸν υἱὸν τοῦ Πνεύματος. Ἐν δὲ ταῖς ἀρρήτοις ἐκείναις καὶ αἰ-
 δίοις προόδοις οὐκ εὐσεβές ἐστι μὴ ὅτι γε εἰπεῖν, ἀλλ' οὐδ' ἐπι-
 νοῆσαι τι πρότερον ἢ ὕστερον, μᾶλλον δὲ οὐδ' ἐπινοῆσαι οἷός τε
 γένοιτο οὐδεὶς τὸν τρόπον νοῦς τῶν προόδων ἐκείνων· ὅπου γὰρ
 25 οὐ χρόνος, οὐκ αἰὼν ἐμεσίτευσεν, οὐ θεατῆς παρῆν, οὐχ ὁ διη-
 γούμενός ἐστι, πῶς φαντασθῆ ὁ νοῦς, πῶς δὲ ὑπηρετήσῃ ταῖς
 διανοίαις ὁ λόγος; Διὰ τοῦτο σιωπῇ τιμᾶν ἐκελεύσθημεν τὰς θείας
 ἐκείνας προόδους, προϊέναι δὲ μόνον ἅμα αἰδίως καὶ συναϊδίως,

16. γὰρ φησι Δ: γὰρ, φησὶ Μ 22. εὐσεβές ἐστι Μ: εὐ-
 σεβές ἐστὶ Δ 23. τι Μ: τί Δ 25-26. διηγούμενός ἐστιν Μ:
 διηγούμενος ἐστὶν Δ 26. ὑπηρετήσῃ ἔγραφα: ὑπηρετήσῃ Δ:
 ὑπηρετήσῃ Μ 27. τιμᾶν Δ: τιμᾶν Μ

ἀρρήτως καὶ ὑπὲρ λόγον πιστεύειν τὰ θεῖα πρόσωπα. Καὶ γὰρ ἔχομεν μαθόντες πρὸς τῶν διδασκάλων, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἤρτηται τοῦ υἱοῦ, ᾧ ἀδιαστάτως συγκαταλαμβάνεται καὶ δι' αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ πρὶν τι καινόν τι καὶ ἀνυπόστατον διὰ μέσου παρεμπεσεῖν νόημα, εὐθὺς καὶ συνημμένως καταλαμβάνεται, 5 οὐχ ὑστερίζον κατὰ τὴν ὑπαρξιν μετὰ τὸν υἱόν, ὡς ποτε τὸν μονογενῆ δίχα τοῦ Πνεύματος νοηθῆναι. Ἡ γὰρ τοῦ υἱοῦ μεσιτεία ἑαυτῷ μὲν τὸ μονογενὲς φυλάττει, τὸ δὲ Πνεῦμα τῆς πρὸς τὸν πατέρα σχέσεως οὐκ ἀπείργει. Ὡςπερ γὰρ ὁ υἱὸς ὡς γέννημα ἀμέσως καὶ προσεχῶς ἐκ πατρὸς ὡς πατρός, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα 10 ὡς πρόβλημα ἀμέσως καὶ προσεχῶς ἐστὶν ἐκ πατρὸς ὡς προβολέως. Ὡς ὁ υἱὸς γὰρ φησι ἐκ τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς πλήν γε δὴ τοῦ τρόπου τῆς ὑπάρξεως. Καὶ ὁ Γρηγόριος· « Φύσις δὲ τοῖς τρισὶ μία, ἔνωσις δὲ ὁ πατήρ, ἐξ οὗ καὶ πρὸς ὃν ἀνάγεται τὰ ἐξῆς, οὐχ ὡς συναλείφασθαι, ἀλλ' 15 ὡς ἔχεισθαι ». Καὶ ὁ Νύσσης ἐν 5' τῶν πρὸς Εὐνόμιον· « Τοῦ υἱοῦ, καθὼς εἴρηται, μεθ' ἑαυτοῦ τὸ Πνεῦμα τῆς ζωῆς τε καὶ ἀληθείας ἐνδεικνυμένου ». Καὶ ὁ Κύριλλος· Συνῆπται, φησί, πρὸς ἔνωσιν τῷ υἱῷ τῷ τῆς ὁμοουσιότητος λόγῳ, κἂν ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἐκπορεύηται. Καὶ ὁ Διονύσιος ῥίζαν μὲν ἀποκαλεῖ 20 τὸν πατέρα, βλαστοὺς δὲ ἢ ἄνθη τὰ ἐξ αὐτοῦ, οὐ τάξει τοιαύτη τινὶ καὶ ἐκ διαδοχῆς προϊόντα, ἀλλ' ἅμα καὶ ἀμέσως ἄμφω ἀλλήλων τε ἐχόμενα καὶ τῆς ῥίζης ὑπερφυῶς διὰ τὸ πάντη ἄϋλον καὶ τὸ ἄπειρον.

Τούτων οὕτως ὑποκειμένων ὡς τῆς εὐσεβείας ἀρχῶν καὶ τῆς 25 θεολογίας θεμελίων, οἷς ὁ λόγος τῆς ἀληθείας ἐποικοδομεῖται καὶ τὸ ὑγιὲς δόγμα ἀναφαίνεται, ὅτι ὁ πατήρ μόνος αἰτία καὶ πηγὴ καὶ ῥίζα καὶ ἀρχή· (τούτῳ γὰρ μόνῳ προσαρμόζονται τὰ τοιαῦτα κατὰ τὸν ἐκ Δαμασκοῦ θεωρηήμονα ὡς ιδιότης αὐτοῦ καὶ κατ'

4. μετ' M: μέτ' Δ 8. μονογενὲς M: μονογεννὲς Δ
 10. ἐκ M: ἐκ Δ 11. ἐστὶν M: ἐστίν Δ 12. γὰρ φησιν
 ἔγραψα: γὰρ φησι Δ: γὰρ φησὶ M 17. μεθ' M: μέθ' Δ

οὐδένα τρόπον μεταπίπτουσιν οὐδὲ κοινοποιοῦνται τινι τῶν ἐξ αὐτοῦ· ταῦτα γὰρ μόνον αἰτιατὰ ἐξ αὐτοῦ καὶ οὐδέτερον τούτων συναίτιον τοῦ λοιποῦ τῷ πατρὶ καὶ οὐδαμῶς θάτερον θατέρου πρότερον οὐδὲ ὕστερον, ἅμα προϊόντα καὶ ἀμέσως ἄμφω ἐχομέ-
 5 νως καὶ συνημμένως, ὥστε ἐφηρμόσθαι μὲν πως τῷ υἱῷ τὸ Πνεῦμα κατὰ τὴν τῶν ὁμοίων τάξιν μόνον, ἐφηρμόσθαι δὲ τῷ πατρὶ κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν αἰτίαν, ὡς ἐφήρμωσται καὶ ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ, τοῦ Κυρίλλου τοῦτο βραῦντος ἐν τοῖς Πρὸς Ἑρμείαν)· αἱ θέσεις ἐκεῖναι καὶ αἱ προηγῆσαι τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ὑποστάσεων δι'
 10 αὐτάς καὶ τῶν αἰτιῶν καὶ αἱ προεπίνοιαι καὶ αἱ τάξεις τῶν πρό-
 δων καὶ τὸ πρότερον προάγεσθαι τὸν υἱὸν καὶ ὅσα τοιαῦτα τὰ μὲν βλάσφημα πάντως καὶ ἀπάδοντα τῆς ἱερᾶς διδασκαλίας τῶν ἀγίων καὶ ἔξω τοῦ φρονήματος τοῦ ὀρθοῦ, τὰ δὲ καὶ ὑπ' αὐτοῦ δήπου τίθενται καὶ ἐφ' οἷς τίθενται συνοῦσαν τὴν βλασφημίαν ἔχει.

15 Πολλὰ γοῦν ἄτοπα εἰπὼν ἐν τούτῳ τῷ λήμματι καὶ τῇ ὡς αὐτῷ δοκεῖ τούτῳ ἐπεξεργασίᾳ, ἐν εἶπε φρονίμως, δι' οὗ πάντα ἀνέτρεψεν, ὅτι οὐδαμῶς ἄλλο ἄλλον πρότερον ἐν τοῖς θεοῖς. Ὁ καὶ ἡμῖν ἔναγχος εἶρηται, ὅτι καὶ αἰδιότητι καὶ φύσει καὶ νῦν αἱ θεῖαι ὑποστάσεις ἅμα εἰσὶ, καὶ οὐκ ἔχει χώραν ἐν αὐταῖς οὐδενὶ
 20 τρόπῳ τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον, εἰ καὶ πάλιν ταύτην ἀνεῖλε τὴν ἀλήθειαν, οὐκ οἶδ' ὅ τι παθῶν, καὶ τὸν μὲν πατέρα πρότερον τοῖν δυοῖν, τὸν δὲ υἱὸν τοῦ θεοῦ Πνεύματος πρότερον εἶρηκε, τὸν αὐτὸν δὲ ἅμα πρότερον καὶ ὕστερον ἀκολούθως.

Εἰ γὰρ τοῦ Πνεύματος πρότερον ὁ υἱὸς, τί ἂν εἶη τοῦ πατρὸς,
 25 λεγέτω, καὶ τὸ Πνεῦμα, ὕστερον ὄν τοῦ υἱοῦ, τί ἂν εἶη ἀπὸ τοῦ πατρὸς; Εὐλαβούμενος γὰρ ἴσως διὰ τὸ ἀπηχῆς τῆς φωνῆς πρῶτον εἰπεῖν καὶ δεύτερον καὶ τρίτον, ἄλλοις ὀνόμασιν εἰς τὴν αὐτὴν ἀτοπίαν ἐξέπεσεν. Ἄλλ' ἡμεῖς κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον ἐν τοῖς κατ' Εὐνομίου οὐδέπω καὶ νῦν ταύτης ἠκούσαμεν τῆς σοφίας

1. κοινοποιοῦνται τινι M: κοινοποιοῦνται τινὶ Δ 15. γοῦν
 ἔγραψα: γ' οὖν ΔM εἰπὼν M: εἰπὼν Δ 16. ἐπεξεργασίᾳ M:
 ἐπ' ἐξεργασίᾳ Δ

ἢ τὸ δεύτερον καὶ τρίτον ἔκ τινος ἀκολουθίας λεγόμενον εἰς τὴν τῶν ὑποχειρίων καὶ ὑποτεταγμένων ἀπωθεῖται τάξιν.

Διχῶς γὰρ λέγεται, φησὶν, ὁ υἱὸς, τουτέστιν ἐπιλέγεται τῷ πατρὶ καὶ τρίτον λέγεται τὸ Πνεῦμα, τουτέστιν ἐπιλέγεται τῷ υἱῷ ἔκ τινος ἀκολουθίας· ἀκολουθεῖ γὰρ πατρὶ υἱὸς, ὥστε καὶ 5 Πνεῦμα υἱῷ καὶ δι' υἱοῦ τῷ πατρὶ, ἀλλ' οὐ λέγομεν ἢ τὸν υἱὸν εἶναι δεύτερον ἢ τὸ Πνεῦμα τρίτον, οἷς ἔπεται τὸν υἱὸν μὲν ὕστερον εἶναι τοῦ πατρὸς, πρότερον δὲ τοῦ Πνεύματος καὶ ὅσα ἄλλα τὴν τῶν φύσεων εἰσάγει κατ' Εὐνόμιον διαφοράν.

Πολὺ δὲ διαφέρει τὸ, λέγοντά τινα πλείω τινά, τὸ μὲν λέγειν 10 δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον καὶ τὸ λέγειν, ὅτι τοῦτό ἐστι γ' ὥσπερ οὐδὲ ταῦτόν ἐστι τό τε ἐν οἷς ἢ τῆς αἰτίας τάξις ὁμολογουμένως ἐστὶ τὸ αἰτίον τοῦ ἐξ αὐτοῦ προεπινοεῖν, κἂν ἅμα τῇ τε φύσει ὧσιν ὡς μίαν ἔχοντα φύσιν καὶ τῷ νῶ διατὴν ἀναφοράν, καὶ τὸ ἐν οἷς ἢ τῆς αἰτίας τάξις ἀμφισβητεῖται θάτερον θατέρου πρότε- 15 ρον ἀποφαίνειν πειρᾶσθαι, ἵνα καὶ ἢ τῆς αἰτίας ἐν αὐτοῖς τάξις ἀποδειχθῇ.

Δεῖ γὰρ καὶ πρότερον ἐκεῖ καὶ τὸ ὕστερον ἐνὶ τῷ τῶν ἄλλων τρόπων εὐρίσκεσθαι, χρόνῳ δῆλον ὅτι ἢ φύσει. Εἰ δὲ καὶ νῶ, οὕτως ἂν καὶ ἢ κατὰ τὴν αἰτίαν τάξις οὐκ ἂν ἐμφαίνοιτο ἐν αὐτοῖς. 20 Αὐτὸς οὖν εἰπὼν Οὐδαμῶς ἄλλο ἄλλου πρότερον ἴσως εἶποι τις ἂν τῷ χρόνῳ, εὐθύς αἰτίαν προστίθῃσι, δι' ἣν ὁ πατὴρ πρότερον τοῖν δυοῖν, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀγίου Πνεύματος.

Ὅτι τάξις ἐστὶ, φησὶ, τῶν ὑποστάσεων διὰ τὰς προόδους, ὅτι τὸ γεννᾶν τοῦ προβάλλειν καὶ τὸ γεννᾶσθαι τοῦ προβάλλεσθαι 25 πρότερον, καὶ διὰ τοῦθ' οὕτω τετάχεται καὶ τὰ θεῖα πρόσωπα καὶ ταῦτα κατὰ τὸ αὐτὸ νῦν τῆς ἀϊδιότητος ἅμα πατρὸς ὄντος υἱοῦ τε καὶ θείου Πνεύματος. Ταύτας καὶ δήπου τὰς προηγῆσεις καὶ θέσεις οἱ ἐξ Ἀρείου καὶ Εὐνομίου ὑποτιθέμενοι, τὰς ἐξῆς φλυαρίας

11. ἐστὶ M: ἐστὶ Δ 12. ταῦτόν Δ: ταυτόν M ἐστὶ M:
ἐστὶ Δ τό τε ἔγραψα: τότε ΔM 21. τις M: τὶς Δ 25. γεν-
νᾶν Δ: γεννᾶν M 29. Εὐνομίου M: εὐνομίον Δ

συνέρραπτον, ὡς δεδήλωται· ἄς οὗτος ἀνανεοῦν οὐκ ἀπαξιοῖ δή-
που, τοιαῦτα τὴν ἐκκλησίαν ἀξίων δέχεσθαι δόγματα. Ἴδωμεν δὲ
καὶ τὸ ἐξῆς.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

5 Ἄλλὰ μὴν κάκεινο τοῖς εἰρημένοις προσθεῖναι δίκαιον, θεολο-
γικώτατον ὄν, ὅτι ὁ πατήρ ἑκάτερον τῶν θείων παράγει προσώ-
πων ἴσον ἑαυτῷ πάντα πάντως καὶ ὅμοιον ταῖς αὐταῖς τῷ ἀριθμῷ
τελειότησι. Πάντα γὰρ ὅσα πρόσεστι τῷ πατρὶ ἄνευ πατρότητος
καὶ ὅσα περ ἐφαρμόττει τῇ θείᾳ πατρότητι καὶ ἄνευ πατρότητος
10 ἅμα καὶ πνεύσεως, καὶ ὅσα περ αὐταῖς κοινῶς ἐφαρμόττει κοινὰ
καὶ τοῖς ἐκ πατρὸς εἶναι ὁ θεολογικὸς παραδίδωσι λόγος.

ΑΓΓΛΙΑΝΟΣ

Ἴδου κατ' ὀλίγον ἐκρήγησι τὸν καρπὸν τοῦ λήμματος ἐκεί-
νου, ὅτι ὁ γεννήτωρ προεπινσεῖται τοῦ προβολέως. Οὐκ ἀφίστα-
15 ται δὲ καὶ τῆς κακουργίας, ἀλλ' ἐν μὲν τῇ πατρὸς καὶ υἱοῦ δια-
κρίσει χωρίζει τὴν πατρότητα τῆς πνεύσεως, ἐν δὲ τῇ πατρὸς καὶ
Πνεύματος συνάπτει πατρότητα καὶ πνεῦσιν· χωρίζει γὰρ ὡς πρό-
τερον, ὅτε βούλεται, τὴν πατρότητα καὶ πάλιν συνάπτει κατ'
ἐξουσίαν, ὡς ἂν ἐπ' αὐτῷ κείμενον τὸν μὲν υἱὸν προβολέα ποιεῖν,
20 οὐ γεννήτορα δὲ, τὸ δὲ Πνεῦμα μήτε προβολέα μήτε γεννήτορα, οὐκ
εἰδῶς, ὅτι, εἰ καὶ ἄμφω δεῖ μὴ μετέχειν τῶν ἐν τῷ πατρὶ προσόν-
των ὑποστατικῶν ὅπως οὖν, εἴπερ ἐξαρκεῖ τῷ Πνεύματι πρὸς τὴν
κατὰ φύσιν ἐνότητα ἢ τῶν θεοπρεπῶν κοινωνία· τὰ γὰρ θεοπρεπῆ
πάντα τῇ ὀλη θεαρχίᾳ πρόσεστι κατὰ τὸν θεοτελεῖ λόγον, ὡς ἱερός
25 φησι Διονύσιος, καίτοι μήτε γεννῶντι μήτε προβάλλοντι· ἢ εἰ γε
δεῖ διὰ τὴν ἀναγκαίαν κοινωνίαν τῆς φύσεως καὶ τινος μετέχειν

5. κάκεινο M: κάκεινο Δ 21. εἰ M: ἢ Δ 24-25. ἱερός
φησι M: ἱερός φησι Δ 25. προβάλλοντι M: προβάλλοντι Δ